

Waterspoor; instrument voor een duurzame waterketen!

DR. IR. A.T. KIEWIET, STICHTING NATUUR EN MILIEU *

IR. H.A. VAN DAM, STICHTSE MILIEUFEDERATIE

* THANS WERKZAAM BIJ DE MILIEUDIENST AMSTERDAM

Op de workshop waterspoor van 9 januari jl. in Utrecht was niets meer te merken van de welles nietes argumenten die lange tijd de discussie over het waterspoor beheersten. De ruim 60 deelnemers (afkomstig van waterschappen, gemeenten, provincies, drinkwaterbedrijven, milieuorganisaties en andere betrokken instanties) waren het eens over het nut van het financiële waterspoor. Niet alleen de waterbesparingseffecten maar ook de stimulans die er van uit gaat maakt waterspoor een belangrijk instrument voor een duurzame waterketen. De twee geplande proefprojecten zijn vooral van belang om ervaring met het brede waterspoor op te doen. Hieronder een impressie van de dag waarvan de organisatie in handen lag van de Stichtse Milieufederatie, Stichting Natuur en Milieu en het Waterpakt.

Door het rioolrecht en de zuiveringsheffing te koppelen aan het drinkwatergebruik krijgt de consument de mogelijkheid om meer invloed uit te oefenen op de eigen waterrekening. Deze koppeling wordt het waterspoor genoemd. Het brede waterspoor omvat de koppeling met zowel het rioolrecht als de zuiveringsheffing. Het smalle waterspoor koppelt alleen het rioolrecht aan het drinkwatergebruik en wordt door tientallen gemeenten al toegepast.

Schattingen geven aan dat met het brede waterspoor mogelijk 20% van het huidige drinkwatergebruik kan worden bespaard.

Momenteel doet zich een aantal belangrijke ontwikkelingen voor op het gebied van waterspoor. Concreet liggen er twee initiatieven om een proefproject voor het brede water-

spoor op te starten; één in het beheersgebied van het Hoogheemraadschap van Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier (USHN), waaraan USHN, de gemeenten Medemblik en Wervershoof en het NV Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) deelnemen, en één in Zuid-Holland waaraan het zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden, de gemeente Nederlek, de provincie Zuid-Holland en de N.V. Watermaatschappij Zuid-Holland-Oost deelnemen.

Daarnaast worden door het ministerie van Verkeer en Waterstaat voorbereidingen getroffen om de WVO zodanig aan te passen dat een proefproject niet onwettig is. In het experimenteerartikel voor het waterspoor wordt voorgesteld om de gezamenlijke waterprijs te binden aan een maximum van 170% van de vervuilingswaarde (gemiddeld zo'n f 510,- per huishouden). De voorgestelde wijziging in de WVO is voorzien op 1 januari 1999.

Ook de Unie van Waterschappen heeft te kennen gegeven proefprojecten te willen ondersteunen. De grootste obstakels voor de totstandkoming van een proefproject lijken hiermee te zijn weggenomen.

Goedkoop water, duurkoop later!

Prof. dr. H.L.F. Saeijs (Erasmus Universiteit en Rijkswaterstaat directie Zeeland) schetst in zijn betoog het brede kader van de waterproblematiek. Volgens hem is het grootste probleem dat er mondiaal een explosief groeiende vraag naar zoet water is en tegelij-

kertijd een sterk afnemend aanbod. Dit maakt zoet water tot inzet van strategische, economische, sociale en politieke belangen. Wanneer er verstandig wordt omgegaan met de waterbronnen van de wereld (poolijs en gletsjers, grondwater, oppervlaktewater en neerslag) kan het probleem sterk worden beperkt.

Saeijs introduceerde het begrip 'groot waterspoor'. Het grote waterspoor houdt in dat het water zo moet worden behandeld dat het steeds opnieuw kan worden gebruikt. Dit is vooral van belang voor de grootverbruikers; landbouw en industrie.

Volgens Saeijs wordt water, door de schaarste, steeds meer een verhandelbaar product. Een kostendekkende prijs wordt nu nog vrijwel nergens op de wereld betaald. Dit geldt zelfs voor de landbouw en de industrie. Aangezien de overheid het water vrijwel overal op de wereld zwaar subsidieert zijn de burger en de politiek zich niet bewust wat water werkelijk kost; hoe die prijs tot stand komt en hoe deze zich verder zal ontwikkelen.

Saeijs pleitte er tenslotte voor dat het prijsbeleid van de overheid minimaal aandacht besteedt aan de volgende zaken:

- het ondoorzichtige en onsamenvattende stelsel van heffingen, omslagen, rechten en belastingen moet transparanter;
- alle bij het waterbeheer en de waterdistributie betrokken actoren moeten gestimuleerd worden tot meer samenwerking. Het groot waterspoor kan daarbij richting gevend zijn;
- gebruik, hergebruik en efficiënt omgaan met het beschikbare zoete water moet worden gestimuleerd. Verbruik moet worden afgestraft;
- water onttrokken aan oppervlaktewater en grondwater moet als grondstof beschouwd worden en zal een prijs moeten krijgen zoals gebruikelijk is voor alle delfstoffen. De kwaliteit van het water zou in de prijs kunnen worden verdisconteerd. Het geld dat hierbij vrijkomt kan worden gestort in een Blauwfonds dat de ecologische wederopbouw van nat Nederland financiert.

Meer samenhang en samenwerking in de waterketen

Ir. G.W. Ardon (ministerie van VROM) en ir. C.A.M. de Zeeuw (provincie Zuid-Holland) gingen in hun lezingen vooral in op het belang van het waterspoor voor de samenhang en samenwerking in de waterketen (winning, transport, gebruik, zuivering en lozing). Volgens Ardon is het waterspoor tevens een goed middel om de consument meer te betrekken bij, en meer bewust te maken van, de hele waterketen. Naar zijn mening is dit ook veel belangrijker dan het mogelijke waterbesparingseffect. Met behulp van workshops in de

regio en de brochure 'Water sparen met waterspoor' probeert VROM gemeenten en waterleidingbedrijven te stimuleren om een eerste stap te zetten op weg naar het brede financiële waterspoor.

De provincie Zuid-Holland gaat een experiment met het brede waterspoor starten vooral om de consument meer bewust te maken van het waterverbruik en de daaraan gerelateerde kosten. Ook verwacht de provincie een hogere graad van acceptatie van de verontreinigingsheffing wanneer die is gekoppeld aan de mate van waterverbruik. Daarnaast is een belangrijk pluspunt dat verschillende betrokken instanties samenwerking zichtbaar maken via één nota aan de consument. En daarmee tevens bijdragen aan de efficiency van de heffings- en inningskosten.

Experiment waterspoor Noord-Holland

Drs. C.A.F. van Veggel (PWN) en drs. L. Jonker (USHN) beschreven in hun voordracht waarom zij een experiment met het brede waterspoor willen gaan starten. Waterbesparing is de voornaamste doelstelling van PWN voor deelname aan het financiële waterspoor. Waterbesparing is gewenst omdat daarmee verdroging wordt bestreden, investeringen voor nieuwe drinkwaterputten achterwege kunnen blijven en omdat de productie en distributie van drinkwater een belasting voor het milieu vormen. Het Noord-Hollandse experiment kent vier doelstellingen; waterbesparing, een rechtvaardiger tarief voor de zuiveringsheffing, een beïnvloedbaar belastingstelsel en een goedkopere heffing en invoering. In het experiment zal de forfaitaire WVO-heffing worden vervangen door een heffing die gekoppeld is aan het waterverbruik, uitgaande van een normwaterverbruik van ruim 44 m³ per persoon per jaar. Een rekenformule relateert het feitelijk waterverbruik met de veronderstelde vervuiling per m³ en legt er bovendien een maximum op ter beperking van de heffing bij grote gezinnen. Het experiment voorziet een flinke besparing op de perceptiekosten. Nu wordt nog door de gemeente, de waterkwaliteitsbeheerder en het waterleidingbedrijf apart een rekening verstuurd terwijl in de proef alles op één rekening komt te staan. De proef zal worden begeleid met onderzoek naar het drinkwaterverbruik, de hoeveelheid afvalwater, de beleving van de burger en het betalingsgedrag.

De werkgroepen

De eerste werkgroep discussieerde over de inrichting van een proefproject en kwam tot de volgende conclusies en aanbevelingen:

- er dient vooral veel aandacht te worden besteed aan communicatie met de burgers die gericht is op bewustwording;

- de effecten van het waterspoor zijn het grootst wanneer de tariefstructuur zo variabel mogelijk wordt gemaakt;
- het wordt aanbevolen een controlegebied in te stellen zonder waterspoor, en één zonder waterspoor maar waar wel het instrument communicatie wordt ingezet. Hiermee moet duidelijk worden in hoeverre de afzonderlijke instrumenten bijdragen aan de waterbesparing;
- het wordt aanbevolen om de acceptatiegraad en de inkomenseffecten van de burgers te meten.

De tweede werkgroep discussieerde over de bestuurlijke en maatschappelijke context van het waterspoor. In deze werkgroep werd de conclusie getrokken dat niet alleen waterschappen, gemeenten en waterleidingbedrijven betrokken dienen te worden bij het waterspoor, ook andere partijen zoals de landbouw, het bedrijfsleven, terreinbeherende organisaties, politieke partijen etc. kunnen een belangrijke bijdrage leveren. Betrokkenheid van deze partijen is met name van belang om drinkwaterbesparing meer maatschappelijk draagvlak te geven. De werkgroep hechtte er veel belang aan om het groot waterspoor (zie Saeijs) te stimuleren en de burger meer te betrekken bij de (inter)nationale waterproblematiek.

De derde werkgroep onderzocht andere mogelijkheden om waterbesparing te stimuleren. De werkgroep concludeerde dat waterspoor en andere instrumenten die gericht zijn op waterbesparing – waaronder de grondwaterheffing, duurzaam bouwen en bewustwordingscampagnes – elkaar ondersteunen. Tevens deed de werkgroep de aanbeveling om te onderzoeken hoe het groot waterspoor kan worden ingevuld. Te denken valt bijvoorbeeld aan het belasten van de afvoer om overheden en gebruikers te stimuleren regenwater te laten infiltreren, te conserveren of weer te benutten. Ook gaat daarvan een stimulans uit voor het hergebruiken van water.

Tenslotte

Voorzitter ir. J. van der Vlist besloot de dag met een resumé van de lezingen en de discussies van werkgroepen. Hij benadrukte dat de kracht van het financiële waterspoor niet alleen schuilt in de potentiële waterbesparing maar ook in de stimulans die ervan uitgaat om bewust om te gaan met het schaarse water. Waterspoor moet worden gezien als één van de instrumenten die een duurzame waterketen stimuleren. ◀

